

ՊԵՏՏՈՆԱԿԱՆ ԲԼԺԻՆ:

ՔԱՂԱՌԱԾՔ ՍԻՆՈՂԻ ՕՐԱԳՐԱԹԻԲՆԵՐԻՅ:

17 յուլ. Սինոզը շրջարեւական հրամանով պատուիրում է Հայոց Կոնսիստորիաներին՝ ըստ կանոնի ս. Աթմասի Գլ. Ժ. 5 մատուցանել ս. պատարագ անձնասպանների վերայ և թաղել նոցա եկեղեցական կարգով, եթէ միայն բժշկական քննութեամբ ի յայտ գայ՝ որ անձնասպանը ոճիր գործելու ժամանակ եղել է խելայեղ վիճակի մէջ:

29 յուլ. Սինոզը պատուիրում է Տրի-խիսի Կոնսիստորիային թողնել Ղեռնգ քա-հանայ Սարգսեանցին միաբան և կատարող հոգեւոր պիտոյից Ժիրանաւորի ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ՝ տալով նորան ամսական 15 ա. իսկ Ներսիսեան Դպրանոցի հոգաբար-ձութեանը թոյլ տալ կարգել իր կողմից ներ-կայացուցիչ հսկելու ու խտաանելու արդիւնքի վերայ մինչև Սինոզի նոր անօրէնութիւնը: Ապա Ղեռնգ քահանայի անվայել արարմանց համար նշանակել քննիչ և հետեանքը զեկու-ցանել Սինոզին:

29 յուլ. Սինոզը պատուիրում է Արցա-խի թեմի Կոնսիստորիային ցոյց տալ Նլխաւե-տապոյի նահանգական դատարանի նախագա-հին վերջնայ խնդրանայ համաձայն՝ նոյն թեմի վանքերից մի յարմարը որանդ պիտի ապաշխարեն անշափահաս յանցաւորները:

31 յուլ. Սինոզը ըստ միջնորդութեան Աստրախանի թեմի Առաջնորդի՝ խնդրում է Ներքին գործոց նախարարութեան թոյլ տալ նորան հոգաւոր Սիրիւիայում բնակուող հայ լուսաւորչականաց հոգեւոր պաշտօնի:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ—ԲԼԺԻՆ

ԸՆԱՊԵԿԸՆ և ԸՆԿՈՂՈՊՏԵԼԻ ԳԱՆՁԸ:

«Մի գանձեք մեզ գանձս յերկրի, որ ցեղ և ոսթմ ապականեն, և ուր զոյք ախան հասանեն և զոյքանան, այլ գանձեցեք մեզ գանձս յերկինս, որ ոչ ցեղ և ոչ ոսթմ ապականեն, և ոչ զոյք ախան հասանեն և զոյքանան, զի ուր գանձեք մեր են, աւել և ուր մեր լիցին»:

Մատ. 2. 19—21:

ԱՐՅՆԷ թող ուրեմն ամէն ոք ինքն ի-րեն՝ ուր է իմ սիրտը, և պարզ կլինի այն ժամանակ նորա համար, թէ ինչպիսի գանձեր է ժողովել և ինչ չափով: Իսկ եթէ կամենում ենք մի ամբողջ ժողովրդի հարըստութեան տեսակը և չափը որոշել՝ հարցնենք, ուր է նորա երիտասարդ, յառաջադէմ առաւելագէտ սրտի մղումներով զեկափարուող դասի սիրտը:—Ընդհ է և ողորմելի հարկաւ այն անհատը կամ ժողովուրդը, որի մէջ թմրած է իսպառ գանձեր ժողովելու և իւր կեանքը ճոխացնելու ցանկութիւնը, այդ ցանկութիւնը բնական է բոլոր մարդոց համար, և առանց նորան մենք վայրի կենդանիների կամ թռչունների վիճակի մէջ կլինէինք, զիտութեան և արուեստի արտադրած մեծամեծ բարիք-ներից զուրկ՝ ազգատ հոգեպէս և մարմնապէս, Հայ ժողովրդի մասին չի կարելի ասել, թէ նա թմրած ու ծոյլ ժողովուրդ է, յառաջ նետուելու քրտինքի գնով է թէ մաքի հը-նարագիտութեամբ՝ հարստութիւններ ժողու-վելու ձգտումը նոյնչափ զօրեղ է նորա մէջ, որչափ և որ և է քաղաքակրթութեամբ ազդի մէջ. հարց է միայն, թէ ինչպիսի ուղղութիւն է ստանում այդ ձգտումը մեր ներկայ դա-րում՝ ուր է մեր երիտասարդ սերունդի

սիրտը, ինչպիսիք գանձեր ժողովելու հակամէտ: Դրէք այդ հարցը մի աշխարհ ելած, հասարակական ասպարիզի վերայ յառաջ նետուող երկտասարդի առաջ, հարցրէք՝ ի՞նչ բարիքներ ի հատկից է նա ընկած, երկնքի համար է արդեօք գանձեր ժողովում թէ այս երկրի համար: «ուր ցեղ և ուտի՞ճ...» և նա անշուշտ կպատասխանէ ձեզ հեգնական ժպտով. մենք երկրի վերայ ենք ապրում, երկրի գանձերը մեզ տուէ՞ք՝ երկնքը թող ձեզ լինի...: Եւ հանաք չէ, նորա տաածը. նա համոզուած է, որ խիստ խելօք բան է ասում՝ ժամանակակից գիտութեան ու հանճարի ուժով ճշգրտած և հաստատուած մի ճշմարտութիւն:

Երկնք... ուր է երկնքը: Մի ժամանակ մարդիկ կարծում էին թէ այն կապոյտ կամարը մեր գլխից վերև մի ամուր տափարակ տեղ է, ուր մեզից աւելի զօրեղ և մաքուր էակներ են ապրում և ուր մահից յետոյ շարունակուել կարող է նաև մեր այս երկրի վերայ սկսած կեանքը՝ աւելի հանգիստ և երջանիկ կերպով: Բայց մարդիկ լուսաւորուեցան, հեռագիտակներ շինեցին և տեսան, որ ոչ մի կամար չկայ վերևում՝ ամենասուր տեսողութիւնն անգամ՝ կորչում է հեռուն անսահման տարածութեան մէջ, և այն պսպրղուն աստղերը մի երևակայեալ երկնակամարի զարդերը չեն, այլ նոյն անհուն տարածութեան մէջ ցրուած ահագին զանգուածներ, որոնցից խաբքանչիւրը դուրս տանեակ և հորիւրաւոր նոյնպիսի փոքրիկ գնտեր է պտտեցնում իւր շուրջը, որպիսին մեր երկիրն է: Եւ ահա այն մարդը, որ առաջ երկրից դուրս ոչ մի աշխարհ չէր ճանաչում, այնպէս էր կարծում, թէ ինքն ու իւր փոքրիկ հողագունդն են ամբողջ տիեզերքի կեդրոնը— և այնուամենայնիւ այստեղ եղած կեանքով չէր բաւականանում՝ այժմ, երբ իմացել է, թէ ինչպիսի խեղճ սահմանների մէջ է ամփոփուած այդ կեանքը, կարծես թէ մի նոր առանձին սէր և հաճոյք է զգում՝ դէպի այն, կարծես թէ համեստացել՝ աշխատում է քնով բաւականանալ, և երևակայականը թողած՝ իրականի մէջ որանել իւր բազդը: Սակայն ճշմարիտ է արդեօք, որ մենք համեստութիւնից զրգուած երկրաւոր բարեքների սահմանից ել-

նել չենք կամենում: Ճշմարիտ է, որ այդ սահմանից դուրս ոչինչ չկայ իրական և ցանկալի, որ երկնքի մասին մեր բոլոր լսածները նոյնպիսի երևակայական ու ինքնաստեղծ բաներ են, ինչպէս նոյն ինքն իրրե երկնք երևակայած կամարը, և որ ուրեմն մեզ ուրիշ ոչինչ չէ մնում բայց ի՞նչ այս երկրի վերայ գանձեր ժողովել՝ իմանալով հանդերձ, որ ցեցն ու ուտի՞ճը պէտք է փչացնեն և զողերը կտրեն այն և զօղանան:

Եւ երբ ու մոլորուած մարդիկ մենք քանդում ենք այն ինչ որ ինքնեւէն էինք շինել և մեզն ուրիշի վերայ ենք ձգում: Մենք չենք մտածում թէ եթէ իսկական երկնքը մեր երևակայած այն տափարակ տարածութիւնը լինէր՝ այլևս երկնք չէր լինի, այլ մեր երկրի պէս մի բան, ուր անպակաս պէտք է լինէին ցեցն ու զօղը մեր ժողոված գանձերի համար: — Իւրօք ատրեր է բոլորովին այն երկնքը, որի մասին մեր Փրկիչն է խօսում՝ որից Նա եկել և դէպի ուր առաջնորդել էր կամենում: Նա չի ասում թէ մահից յետոյ միայն մենք երկնք գնալ կարող ենք, այլ սովորեցնում է մեր ամենօրեայ աղօթքի մէջ խնդրել Աստրծուն, որ մեր այս կոշտ երկիրն ինքնին երկնք դառնայ մեզ համար, որ մենք կարող լինինք ապրել այստեղ, ինչպէս երկնքում են ապրում և մեր կատարած խրաբանչիւր զործն երկնքի զործ լինի, որ մենք շարժենք ամէն բոլոր այնպէս, իրրե թէ երկնքը մեր ձեռքի տակ լինէր՝ յաւիտենական բարեաց մի շտեմարան ներկայացնելու և մենք ժողովէինք այնտեղ մեր երկրաւոր կեանքի գնով ձեռք բերած պատուական մարգարիտները՝ մնայուն, նխթական օրէնքների աղգեցութեան շնորհակալող և բարոյական կեանքի համար յաւիտենական արժէք ունեցող գանձերը: Որո՞նք են այդ գանձերը և զոյութիւն ունի՞ն նոքա — առաքինի և աւետարանի լուսով պայծառացած հոգու համար կասկածի առարկայ չէ դա ամենին. մեր ներքին ճանաչողութիւնը մեզ ասում է, որ մարդիկ իրենց ոչնչութեամբ և անպականացու բնութեամբ հանդերձ՝ ընդունակ են այնպիսի մաքուր զգացումներ և վեհ գաղափարներ ունենալու, այնպիսի գեղեցիկ զործեր կատարելու և հոգեւոր ու բարոյական

կեանք անուշանկու, որոնք անապական են ի բնէ, որոնց համար անկարելի է ենթադրել թէ կցնդեն ու կանցեալն մի օր ինչպէս սոցա ժամանակաւոր բնակարան դարձած ապականացու մարմին հիւլէները:

Մարդոց հասարկութեան մասին մեղադրական ծառեր ասելը խիստ սովորական է, իւրաքանչիւր օք իւր անձի վերայ տեսնում է և ուրիշների ծակաւին կարգում թէ մարդկային զործողութիւնների գոնէ մեծագոյն մասի միոյ զօրութիւնը հասկան զգացումն է և աշխարհում եղած չարիքների մեծագոյն մասն այդ զգացումից է յառաջ գալիս: Սակայն եթէ լաւ քննենք և աւելի խորը զիտենք՝ մի՞թէ մենք յիշաւի այնչափ աշխատում ենք մեր նւ-ի համար, որչափ թրւում է:—Որ մեր մարմնի համար աշխատում ենք՝ դորան խօսք չկայ, մենք հոգ ենք տանում որ անվնաս մնայ մեր աչքը, մեր ձեռքը, մեր ոտքը՝ որ մեր ամբողջ մարմինը ներքուստ ըստ կարելւոյն պարարտ և հաճելի տեսնուի սառնայ և արտաքուստ ամէն պատահարներից պաշտպանուած լինի, բայց այդ բոլորը դեռ մեր իսկական նւ-ը չէ՝ մարմնի շարժումներին ղեկավարող և իւր առանձին անկախ կեանքով տպւող այն միապաղաղ էութիւնը, որ մեզ համար ամէն ինչ է և որի մասին մենք այնչափ քիչ ենք մտածում: Ընդհակառակն նաեւ այն գէպքում, երբ խօսքը բարոյական կեանքի և բարոյական պարտականութիւնների մասին է՝ մենք սովորաբար մտածում և խօսում ենք, թէ ինչպէս պէտք է սիրենք մեր ընկերին, ինչ օգնութիւն հասցնենք նորան, բայց գէպի մեր սեփական տնձն ունեցած բարոյական պարտականութիւնների մասին զրեթէ ամենն ինչ ենք յիշում՝ աշխատում ենք խոյս տալ այն մտքից, թէ ինչ պէտք է լինի մեր վերջն այն ժամանակ, երբ աչքը տեսնելուց, ձեռքը զործելուց, ոտքը շրջելուց կզաղարէ: Ուրեմն մեր հասկան զգացումն անդամ՝ այդ նախնական և ամենագորեղ զգացումը մեր մէջ, ինչպէս և առհասարակ մեր միւս բնական զգացումները, ժամանակի ընթացքում կորցնում է իւր ճշմարիտ բնութիւնը և այլասեռութիւն: Մենք փոխանակ բուն նւ-ի պահպանութեան

և զարգացման համար աշխատելով՝ բոլոր ուշադրութիւնը դարձնում ենք այն միջոցների վերայ, որոնք կարեւոր են նւ-ի պահպանութեան համար, և այսպէս անցնելով մի միջոցից դէպի միւսը՝ կեանքի նպատակ ենք դարձնում վերջապէս այնպիսի գանձեր ժողովել, որոնք մեր բուն նւ-ին կամ ժամանակաւոր կողմնակի ծառայութիւն են մատուցանում՝ կամ ոչինչ ծառայութիւն մինչդեռ եթէ մեր բնածին զգացումն իւր բնական վիճակի մէջ մնար և բարոյապէս կրթութեւր՝ պէտք է ձգտէր անշուշտ այնպիսի անապական և անկողոպտելի գանձեր միայն ժողովելու, որոնք մեր յաւիտենական գոյութիւնն ու կեանքն ապահովում են:

Այսպէս մտածելով մենք անհրաժեշտաբար այն կըրականցութեանը կգանք, որ մեր Փրկչի պատուէրը, թէ երկրաւոր ապականացու գանձեր մի՞ ժողովէր, այլ երկնայինն ու անապականը՝ մեր կեանքի զլիաւոր առաջնորդող սկզբունքներից մէկը պէտք է լինի. ոչ միայն նորա համար, որ յաւիտենական պաշարը միջոց կտայ մեզ յաւիտենական կեանք փայտելու, այլ որ նաեւ մեր այս ժամանակակից կենցաղի մէջ միակ արժէք ունեցողն ու իսկական հարստութիւնը այդպիսի գանձերն են:—Ո՛ւմ յայտնի չէ, որ միայն ըստ երեւութի տրտաքին հարստութիւնները բարձրացնում են մարդու արժէքն այս աշխարհում որ արտաքին փայլը առժամանակ միայն շլացնում է մարդոց, և մենք՝ շահախնդիր և արտաքինով հրապուրուող մարդիկ, այնուամենայնիւ իրօք գնահատելի կարող ենք միայն ներքին արժանաւորութիւնները՝ հոգու բարձր անկողոպտելի յաւիտեականութիւնները և սրտի անապական առաքինութիւնները: Որչափ և իշխէ մէկի մէջ ոսկու, անաշխատ կերպիւ ձեռք բերուած փառքի և զօրութեան անյադ տենչը՝ այնուամենայնիւ բոլորներ գոնէ կլինին, երբ նա զգում է, որ իսկական գանձեր չեն դրա իւր համար, որ ահա ցեցն ու ուտիճը կապական են, զորեր կգան կզոզանան և մենք կմնանք մերի ու անօգնական, եթէ մեր հոգւոյ ներսը մի անկողոպտելի պաշար չունինք նեղ օրուայ համար: Ծառերն աշխատում են խեղդել այդ զգացումը և դորանով ամենավատթար ան-

ձնաապանու թիւնն են զործու մ' թաղում են
գեանի տակ այն գանձը, որի շահեցնելը մեր
կեանքի միակ խորհուրդը պէտք է լինի—գէպի
մեր անձն ունեցած սրբազան պարտականու-
թիւնները կատարելու, բայց և մեր ընկերին
օգնելու, ճշմարիտ կերպրասիրու թիւամբ նորա
բարոյական զարգացման նպաստելու անհրա-
ժեշտ պայմանը։ Որպէս զի մենք շրջապատողնե-
րի վերայ բարեբար ազդեցու թիւն ունենանք,
նոցա հոգեւոր և բարոյական զարգացմանը նը-
պաստենք՝ հարկաւոր է որ նախ ինքներս հոգե-
պէս և բարոյապէս ճոխացած լինինք։ Այն ան-
ձը, որի կուրծքը լի է երկնքի համար պատրաս-
տած հոգեւոր գանձերով և որի ճակատին առա-
քինութեան դրոշմն է փայլում՝ առանց իւր
կամքի իսկ բարոյական և երկնային կեանքի
հրապոյրը սփռում է իւր շուրջ և իւրաքանչիւր
հանդիպողի համար բարեբար և դաս-
տիարակ հանդիսանում։ միջոցեւ բարոյապէս
ազգատը որչափ և ձգտումն ունենայ ու հե-
տամուտ լինի ամէնքին բարիք անելու՝ ամբողջ
մարդկութիւնը բաղդաւորեցնելու, նորա ջանքն
ապարդիւն պէտք է անցնի. որովհետեւ
ուրիշին տալ կարող ենք մենք այն միտյն,
ինչ որ ինքներս ունինք։

Աշխատենք ուրեմն ունենալ. ո՛չ մի ջանք
և զօհոլութիւն չինայինք այնպիսի գանձեր
ժողովելու համար, որ «ո՛չ ցեց և ո՛չ ուտի»
ապականեն, և ո՛չ զողք ափան հատանեն և
զողանան» որպէս զի երբեք արտաքին օգնու-
թեան կարօտ չլինինք և կարողանա՞նք միշտ
կատարել մեր սիրոյ պարտքը դէպի ընկեր-
ւորպէս զի նաեւ այն ժամանակ, երբ ամէն ինչ
կիւլեն մեղանից, երբ մեր սեփական աչքն ու
ձեռքն անգամ մերն անուանել և ըստ մեր
հաճոյից գործ գնել չենք կարող՝ ունենանք
այնուամենայնիւ մի բարիք, մի դանձ, որ ոչ
ոք մեղանից չպէտք է խլի, որը շաղկաժ պիտ
համարձակուենք դէպի երկնքի դուռը զիմելու
և անսպառ երանութեան կեանքը գնելու :

ᑭ ᓴ ᑭ ᓶ ᑭ ᓷ ᑭ ᓸ

1210

ԱՂ.ՔԱՏԵԼԻ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ.

9.

ԱԳՔԱՏՆԵՐԻ ԽՆԱԽԱՏԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒՐՈՊԱՅՈՒՄ:

I.

$\frac{1}{n} \sum_{k=1}^n x_k = \bar{x}$

(Շարունակությունը կը ղևակ) *

II.

ԱՂ.ՔԵՏՆԵՐԻ ԱՐԴԻ ԽՆԼՈՒՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մերկայ դարու քրիստոնեական բարե-
գործութեան և հաստատութիւնների մասին
խօսելուց յետոյ՝ սոյն հատուածի մէջ աշխա-
տենք սոցքստաների բուն արդի խնամատարու-
թեան մասին մի համառօտ գաղափար տալու:

Աղքատների խնամատարութիւնն այժմ երեք սիսանմի է բաժանուում. պետական, անձնական կամ ազատական և եկեղեցական։ Պետական խնամատարութիւնը ծագել է քրիստոնէական եկեղեցու ազգեցոյթեան, նախկին յօգուածներում ևս մենք մասնանիշ ենք արել այդ կէտի վերայ։ Աղքատութեան չափազանց դարգացման առաջն առնելու համար պետութիւնն օրէնքներ և այնպիսի հաստատութիւններ է հիմնում որ մասնաւոր անձանց կարողութիւնից բարձր է։ Սա ձգտում է աղքատների համար եղած օգնութեան դործը այնպէս կազմակերպել, որ ընդհանրութեան վիճակն ևս դուրսնով թեթեւանայ։ Սակայն այս սկզբունքները ինքնբարեկրկն համակրելի լինելով հանդերձ՝ վտանգաւ որ կազմերից ազատ չեն։ Պետութիւնն օրէնքի միջոցաւ հարկադրելով աղքատներին օգնել, դուրսնով իրաւունք է տալիս աղքատին օգնութիւն պահանջելու։ Այդ է պատճառը որ նշանաւոր պետական մարդիկ շատ հիմնաւոր առարկութիւններ են արել աղքատների խնամատարութեան դործը պետական դարձնելու դէմ։ Երբ պետութիւնը օրէնքով ապահովում է աղքատների վիճակը, ժողովրդի և ձերերի համար ապաստանա-